

Kapadokya Bölgesi'nde Balon Turizminin Mevcut Durumu ve Bölge Turizmindeki Yerine İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi *

Nurcan GÜVENDİ, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, nuranguvendi.2828@gmail.com, Nevşehir, Türkiye, ORCID: 0009-0004-0987-182X
Şule ARDIÇ YETİŞ, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ardicsule@nevsehir.edu.tr, Nevşehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-8792-9079

Öz

Çalışmanın amacı, Kapadokya Bölgesi'nde faaliyet gösteren balon turizminin mevcut durumunu belirlemek ve aynı zamanda bölge turizminin temel cazibe unsurlarından biri olan balon turizminin sürdürülebilir bir perspektifle gerçekleştirilmesinde paydaşların görüşlerini almaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği ile kurgulanmıştır. Veriler balon işletmeleri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen veriler içerik analiziyle test edilmiştir. Yapılan analizde cevaplar, işletmelerin mevcut durumu, balon turizminin Kapadokya için önemi, yerel halkın balon turizmi hakkındaki görüşleri, işletme ve sürdürülebilirlik ilişkisi, balon turizminin bölgedeki mevcut durumu olarak beş kategoride temalandırılmıştır. Balon turizminin bölgede bu kadar önem kazanmasına yönelik oluşan olumsuz algıyı değiştirebilmek için mevcut durumun ve buna yönelik sürdürülebilir bir yaklaşım izlenmesi geleceğe yönelik hedeflerin saptanması için gereklidir. Bölgede balon turizmi ile büyük bir istihdam alanı yaratılmaktadır fakat yürütülen faaliyetlerin daha sürdürülebilir olması konusunda yeterli bilinç azdır. Öte yandan sıcak hava balon turlarının Kapadokya markasıyla bütünleşmesi ve bölgenin tanıtımında etkili bir turistik ürün haline gelmesi de göz önüne alındığında, balon sektörünün sürdürülebilir turizm kriterlerine uygun bir şekilde yönetilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Çalışmanın yapılması bölge turizminin gelişimi ve gelecek planları için fark yaratıcıdır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya Bölgesi, Balon Turizmi, Sürdürülebilirlik, Nevşehir

Examining Stakeholder Opinions on Balloon Tourism in the Cappadocia Region and Its Role in Regional Tourism

Abstract

Aim of the study is to ascertain current status of balloon tourism in Cappadocia Region and to obtain opinions of relevant stakeholders in realizing balloon tourism, one of main attractions of regional tourism, from sustainable perspective. The study was designed using interview technique, one of qualitative research methods. Data was obtained from interviews with balloon operators. The data was tested with content analysis. In the analysis, current situation of the businesses, the importance of balloon tourism for Cappadocia, opinions of local people about balloon tourism, relationship between business and sustainability, current situation of balloon tourism in the region were themed in five categories. To improve negative perception of balloon tourism in the region, it is essential to monitor current situation and adopt sustainable approach. Although balloon tourism creates employment opportunities, lack of awareness regarding sustainable practices. However, it is important to manage hot air balloon sector in accordance with sustainable tourism criteria to integrate it with Cappadocia brand and promote region effectively as tourist destination. Conducting this study will make significant contribution to development of regional tourism and future plans.

Keywords: Cappadocia Region, Balloon Tourism, Sustainability, Nevşehir

*Bu çalışma için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörlüğü, Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulun'dan 27.04.2023 tarih ve 2300030114 sayılı karar ile "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Extended Summary

One of the most important tourist motivations in the Cappadocia Region today is undoubtedly balloon tours. They have unique features that set them apart from other touristic products. These include the requirement for specific weather conditions, systematic organization, and a desire for a spectacular flight location (Özen & Güneren, 2019). For this reason, balloon tourism can be realized in certain destinations around the world, and the Cappadocia Region offers an ideal location to experience this special touristic experience with its valleys decorated with rare formations, air rivers, and unique scenery. The aim of this study is to objectively assess the current state of hot air ballooning tourism in the Cappadocia region, while seeking the views of the relevant stakeholders on how to implement this particular attraction within regional tourism to ensure sustainability. The study was designed using the interview method, a qualitative research technique. The study gathered primary data from extensive interviews with balloon operators. The main research question in the study is how balloon tourism in the Cappadocia Region can be carried out in a sustainable manner and what should be done to upgrade it. During the study, it was determined that there were 28 balloon operators in Nevşehir within the scope of balloon tourism (DGCA, 2021) and it was planned to interview these businesses. Interviews were completed with ten participants during the interview process. The participants were interviewed in line with a semi-structured interview form consisting of 16 statements. The average duration of interviews with the participants was 30-40 minutes.

The result of these interviews, five themes were formed with the answers received from the participants: the current situation of the businesses, the importance of balloon tourism for Cappadocia, the opinions of local people about balloon tourism, the relationship between business and sustainability, and the current situation of balloon tourism in the region. The interviews discovered that the participants were very knowledgeable about balloon tourism. The fact that balloon tourism has been practiced in the region for many years and that there are institutions that provide pilot and civil aviation trainings in order to make balloon flights safer in the region today are cited as reasons. Although the businesses are knowledgeable, it is understood that they do not have information about membership to a professional association or organization. The majority of the participants expressed that the reason why they work in balloon businesses is that the economic gain is higher than other fields. On the contrary, the balloon has taken precedence over all natural and historical beauties in the Cappadocia Region. The number of day-trippers coming to the region to participate in balloon tours or to take photos is increasing and the gap between the number of overnight stays and the number of visitors is becoming insurmountable. This negative impact is believed to tend to have a adverse effect" on the tourist profile of the region. For example, it is stated that these developments attract the so-called "Instagram tourists" who are known for their desire to take photos and experience balloon tours. It is claimed that this tourist group has a superficial experience instead of understanding the real values of the region due to their lack of interest in the cultural richness of the region and lack of interaction with the local culture.

However, considering the fact that hot air balloon tours are integrated with the Cappadocia brand and have become an effective touristic product in the promotion of the region, the importance of managing the hot air balloon sector in accordance with sustainable tourism criteria is emphasized. In this context, it is stated that efforts should be made to increase the contributions of tourism to the region while minimizing its negative impacts and strategies should be formulated to align with sustainable tourism principles. These efforts aim to ensure effective governance to protect the cultural richness of the region, support the local economy and improve the quality of tourism experiences.

When it comes to engaging in tourism in the Cappadocia region, it is crucial to prioritise an approach that is socially and environmentally sustainable. Local residents, who are more economically impacted by balloon tourism, take a more moderate approach to achieving balance. The perspective on the region's initial tourism activities has shifted towards a more profit-oriented relationship between locals and tourists. However, natural beauties are one of the main characteristics of the region that should not be lost.

Accidents occur from time to time during balloon flights. Fairy chimneys may also be damaged in these accidents. Deterioration of the environmental fabric of the region can cause irreversible damage. At the same time, these negative impacts should be considered as factors that seriously threaten not only the environmental but also the general image of tourist destinations. Considering that environmental factors are a determining factor of attractiveness in tourists' destination selection, visual pollution can significantly weaken the attractiveness of these destinations. Therefore, tourism planning should prioritize environmental aesthetic concerns, and sustainable tourism practices should be adopted to minimize the risk of visual pollution and preserve the environmental integrity of tourist areas. Combining the concepts of tourism and natural environment emphasizes that the environmental factor should not be considered separately in the sustainable development of tourism. It is important to remember that the environment is not just a backdrop but also an important element of tourism. In this context, efforts to preserve and develop the natural beauties of tourist destinations play a central role in ensuring the sustainable growth of tourism. In this context, the study results are similar in the literature (Witt, 1991; Holden, 2016).

It's important to acknowledge that the study has certain limitations. First of all, the study was conducted in Nevşehir province. The limited number of balloon companies in Nevşehir made it difficult to conduct the study with quantitative methods. For this reason, interview, one of the qualitative data collection methods, was preferred in order to focus more deeply on the subject of the research. Additionally, it is worth noting that balloons are a prominent feature in all tourism-related topics in the Cappadocia Region. However, another limitation is that the studies in the literature on the subject are limited. Consequently, for future studies, it is suggested that the development and challenges of balloon tourism in Turkey and each region be examined. Additionally, new routes, road maps, and marketing strategies can be developed to promote the growth of balloon tourism in the country. On the contrary, it would be appropriate to examine the in-depth information regarding the themes obtained in the study with quantitative or mixed methods. However, the opinions and staff or experiences of the guests using balloon operators in Turkey are important. In this regard, in future studies, foreign guests should be examined according to their various demographic characteristics. In future studies, it is recommended that domestic tourists who participate in balloon tours evaluate balloon tours in terms of value. In future, it is recommended to examine the staff regarding balloon tourism and the management-staff relationship in balloon businesses.

1. Giriş

Günümüzde, turistlerin, yamaç paraşütü, sıcak hava balonu, tüplü dalış, sörf, kamp, kaya ve dağ tırmanışı, kayak, rafting, trekking ve at biniciliği gibi rekreatif etkinliklere yönelmelerinin temelinde, macera yaşama, bireysel sınamalara meydan okuma ve doğanın zorluklarına karşı koyma gibi motivasyonlar yatmaktadır (Schlegelmilch & Ollenburg, 2013; Mohamed vd., 2018; Gross vd., 2023). Macera turizmi, genellikle yapay olmayan bir çevre veya alışılmamış bir açık alanda, kişisel mücadeleyi içeren, risk ve kontrollü tehlike barındıran deneyim odaklı aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Garda, 2011; Sung vd., 1996). Bu bağlamda, Can & Üst Can (2019) çalışmalarında, macera turizmi kapsamında vurguladıkları balon turizminin, turistlere havadan geniş ve etkileyici bir perspektif sunarak, unutulmaz deneyimler yaşatma potansiyeline sahip bir aktivite olduğunu ve belirli bir düzeyde kontrollü risk ve tehlike içererek turistlere özel hava şartlarına uygun olarak düzenlenen unutulmaz bir deneyim sunduğunu ifade etmiştir. Bu turistik faaliyetler, turistleri farklı deneyimlere çekmek amacıyla düzenlenmekte ve bu deneyimleri yaşamak üzere turistik destinasyonlara seyahat etmelerini tetiklemektedir (Mackenzie vd., 2018; Gross vd., 2023).

Kapadokya Bölgesi'nde günümüzde önemli turist motivasyonlarından bir tanesi hiç şüphesiz balon turlarıdır. Balon turlarını diğer turistik ürünlerden ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler arasında, özel hava şartlarını gerektirmesi, düzenli bir organizasyon yapılması ve uçuşun yapılacağı alanın estetik olarak manzaraya sahip olması bulunmaktadır (Özen & Güneren, 2019). Bu nedenle, balon turizmi dünya genelinde belirli destinasyonlarda gerçekleştirilebilmektedir ve Kapadokya Bölgesi, ender bulunan oluşumlarla süslenmiş vadileri, hava nehirleri akıntıları ve eşsiz manzarasıyla bu özel turistik deneyimi yaşamak için ideal bir konum sunmaktadır.

Güzel Atlar Diyarı' olarak bilinen Nevşehir ili, hem tarihsel olarak bölgede hakim olan medeniyetlerden miras kalan zengin bir tarihi eser ve kültürel varlığa, hem de Erciyes, Hasandağ gibi volkanik dağlarla çevrili olması nedeniyle oluşan eşsiz doğa harikası güzelliklere ve doğal oluşumlara sahip olan Kapadokya Bölgesi'nin merkezinde yer almaktadır. Bölge, yüzyıllar boyunca birçok medeniyetin yaşama alanı olduğundan farklı kültürlerin izlerini taşıyan bir mozaik andırmaktadır. Kapadokya Bölgesi son yıllarda taşıdığı bahsedilen ana turistik ürünler dışında sıcak hava balonları ile ana turistik ürün çeşitlendirmesini oldukça başarılı bir şekilde turistlere sunan destinasyonlar arasına girmiştir. Sıcak hava balonu son yıllarda en fazla turist çeken ürün haline gelmiştir. Bölgenin Türkiye'de balon uçuşları merkezi haline gelebilmesinin nedeni olarak doğal güzelliklerin katkısı tartışılmazdır.

Literatürde balon turizmine yönelik birçok çalışma (Tsai, 2013; Doğan, 2014; Acar & Altaş, 2017; Can vd., 2017; Güzel & Şahin, 2019; Kül Avan & Güçer, 2019; Özen & Özdemir, 2019; Öztürk vd., 2019; Özen, 2019; Yazıcı vd., 2019; Can & Can, 2019; Saçlı, 2020; Avan & Karaküçük, 2020; Bertan, 2020; Akçakaya, 2021; Atioğlu, 2021; Novotna vd., 2021; Tekeli vd., 2021; Kocalar, 2022; Gallego vd., 2023; Kulaksızoğlu, 2023; Mata, 2024) bulunmaktadır. Bu çalışmalarda turistlerin balonu bir turistik ürün olarak değerlendirmeleri ve buna yönelik memnuniyetleri veya güvenlik kapsamında değerlendirmeleri, balon turizminin bölgede tarihi gelişimi belirlenmesi, balon turlarına katılan turistlerin çevreye yönelik tutumları ya da beklentileri, balonun bölgeye katkıları gibi konular değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışmada, Kapadokya Bölgesi'nde sıcak hava balonu turizminin mevcut durumunu değerlendirmek ve aynı zamanda bölge turizminde en önemli çekicilikleri arasında yer alan balon turizminin sürdürülebilir bir anlayışla yapılabilmesi için paydaşların görüşlerini öğrenmek amaçlanmaktadır. Aynı zamanda çalışma sadece misafirler yönünden değil, işletmelerin kendi durumlarını nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Buradan hareketle, öncelikle bölge balon turizmine yönelik mevcut durum analizi yapılmalıdır. Bu amaçla bölgede faaliyet gösteren balon işletmeleri ile görüşülerek balon turizminin bölgede daha sürdürülebilir bir yaklaşım izlenmesi için geleceğe yönelik hedeflerin saptanması hedeflenmektedir. Çalışma, balon işletmelerine kendilerini eleştirel bir bakış açısıyla inceleme imkânı sunabileceği için önem taşımaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu kısımda çalışmanın kavramsal çerçevesine ait bilgiler açıklanmıştır.

2.1. Macera Turizmi Kavramı

Post-modern turistlerin bir destinasyona seyahat etmesinde en önemli motivasyon günlük hayatın dışına çıkabilecekleri heyecan ve deneyim yaşayabilecekleri aktiviteleri sunmasıdır. Temelde alternatif turizm türlerinin ortaya çıkışında turistlerin talepleri etkilidir (Doran & Pomfret, 2019). Macera turizmi de günümüzde turistlere günlük hayatın ötesinde heyecan ve unutulmaz bir deneyim sunan alternatif turizm türlerinden biridir. Muller & Cleaver (2000) macera turizmini; fiziksel açıdan zorlayıcı deneyimler sunan, yüksek düzeyde duyuşsal uyarıcı barındıran ve fiziksel olarak canlandırıcı, harekete geçirici, adrenalin öncelikli, risk taşıyan, ne yapıldığını veya başarıldığını tespit etmek ve edilen sonucu yeniden değerlendirmek için birçok fırsatla noktalanmış coşku olarak ifade etmektedir. Benzer şekilde Türk (2020) macera turizmini kişilerin günlük hayat rutinleri dışına çıkararak daha önce yapılan aktivitelerden daha farklı faaliyetleri gerçekleştirdikleri rekreatif etkinlikler şeklinde tanımlamaktadır. Bu çerçevede, macera turizmi, sadece somut bir deneyim değil, aynı zamanda duygusal bir deneyimdir. Bununla birlikte macera turizme dayalı aktiviteler zorlu fiziksel aktivitelerle, hem bedeni hem de ruhu canlandırmaktadır (McKay, 2013). Bu tür deneyimler, bireylerin sadece dışsal dünyalarına değil, aynı zamanda içsel dünyalarına da meydan okuyarak; coşku ve adrenalinle hem anlık bir heyecan hem de yaşamın anlamını sorgulama ve yeniden değerlendirme fırsatları sunmaktadır. Macera turizminin tanımlanmasında, belirsiz sonuç ve risk faktörü, kavramın temel karakteristik unsurları olarak baskındır ve bu öğeler, kavramın temelini oluşturmaktadır. Özetle, macera turizmini, sıradanın dışında ve kontrolsüz doğa ortamlarında gerçekleşen fiziksel aktivitelerle ilişkilendirilen bir fiziksel olgu olarak kabul etmektedir. Mortlock (1984) maceranın farklı niteliklerini düşünerek, maceranın birçok farklı kollardan oluştuğunu savunmaktadır. Genel olarak macera turizmi sert-yumuşak ya da su, kara, hava ve karma temelli olmak üzere yapıldığı alana göre gruplandırılmaktadır. Buradan hareketle Tablo 1'de macera turizmi çeşitleri yer almaktadır:

Tablo 1. Macera Turizminin Sınıflandırılması (Pomfret, 2006; (Aktaran: Türk, 2020))

Kara	Hava	Su	Karma
Halatla kaya inişi (Abseiling)	Balon Turu (Ballooning)	Dalga Sörfü (Body boarding)	Macera Yarışları (Adventure racing)
Sırt çantalı seyahat (Backpacking)	Bungee Jumping (Bungee jumping)	Kano (Canoeing)	Gönüllü Turlar (Charity challenges)
Bisiklet seyahati (Bicycling)	Kaya Atlayışı (Cliff jumping)	Kanyon Geçisi (Canyoning)	Koruma Gezileri (Conservation expeditions)
Mağara gezisi (Caving)	Planörçülük (Gliding)	Yelken (Sailing)	Kültür Turları (Cultural experiences)
Dağ tırmanışı (Climbing)	Yelken Uçuşu (Hang-glider)	Tüplü Dalış (Scuba diving)	Hedonizm Deneyimi (Hedonistic experience)
Köpek kızağı (Dog sledding)	Mikro Kanatlı Uçuş (Micro-lighting)	Şinorkel (Snorkelling)	Kendini Bulma Turları (Spiritual enlightenment)
Doğa Yürüyüşü (Hiking)	Yamaç Paraşütü (Paragliding)	Sörf (Surfing)	Vahşi Yaşam İzleme (Wildlife watching)
Avcılık (Hunting)	Paraşütle Atlama (Parachuting)	Su Kayağı (Water skiing)	
At biniciliği (Horse riding)		Rafting (White water rafting)	
Motorsikletçilik (Motorcycling)		Rüzgâr Sörfü (Windsurfing)	
Kayak (Skiing, Snowboarding)			
Dağ Bisikleti (Mountain biking)			
Dağcılık (Mountaineering)			
Yön Bulma (Orienteering)			
ATV Turu (Quad biking)			
Kaya Tırmanışı (Via Ferrata)			
Vahşi Doğa Gözlemciliği (Wilderness experiences)			

Tabloda görüldüğü gibi, macera turizmi karada, havada, suda ve karma temelli aktivitelerle yapılan bilinmezlik içeren, risk, meydan okuma ve mücadele gibi özelliklerle her şartta yapılabilmektedir (Kaba, 2016). Bu noktada macera turizmi kapsamında yapılan bu aktivitelerin sert veya yumuşak aktiviteler olup olmadığına bu aktivitelere katılan turistlerin bakış açılarına ve algılama düzeylerine göre değişmektedir (Asan, 2020). Örneğin; helikopterle yapılan bir uçuş deneyimi hava temelli bir aktivite olarak ilk katılan turistler için riskli kabul edilip sert bir macera gibi düşünülebilirken; bir başka turist için bu aktivite yumuşak bir aktivite olarak düşünülebilmektedir.

2.2. Kapadokya'da Balon Turizmi ve Gelişimi

Persçe "Güzel Atlar Ülkesi" anlamına gelen Katpaduka'dan adını alan Kapadokya Bölgesi, Nevşehir başta olmak üzere Aksaray, Niğde, Kayseri, Kırşehir illerinden oluşan coğrafi alandır (Gülyaz, 2006). Milyonlarca yıl önce, jeolojik devirlerde, Erciyes, Hasandağ ve Melendiz dağlarından püsküren aktif volkanların yaydığı tüflerle oluşan bölge insanlara kimi zaman sığınak, kimi zamanda binlerce yıllık medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Paleolitik döneme kadar insan yerleşiminin olduğuna dair kanıtlar bulunan Kapadokya Bölgesi'nin yazılı tarihi Hititlere kadar dayandığı bilinmektedir. Bölge ülkeler arasında sosyal ve ticari bir köprü kuran bölge İpek Yolu'nda önemli bir kavşak konumunda olmuştur (Nevbiad, 2023).

Günümüzde Kapadokya Bölgesi, dünya çapında eşi benzeri görülmemiş bir jeolojik oluşuma sahip, zengin tarih ve kültürel dokusuyla dikkat çeken önemli bir turistik destinasyondur. Bölge, peribacaları ve vadiler gibi ilgi çekici jeolojik yapılarının yanı sıra, kayalara oyulmuş yerleşim alanları ve ender rastlanan doğal-kültürel hazinelerle doludur. Kapadokya'nın yumuşak tuf tabakaları, binlerce yıl boyunca insanların yaşam alanları oluşturmak için kolayca işlenebilir niteliktedir ve bu nesiller boyunca bölgede kayalara oyulmuş yerleşimlerin varlığını sürdürmesini sağlamıştır (Kozak vd., 2016). Ayrıca, geçmişte bölgeye gelen keşişler için de bu alanlar manastır ve ibadet yerleri haline gelmiştir. Farklı büyüklüklerdeki yer altı yapıları ise yumuşak tufün derinliklerine doğru uzanan oymalarla şekillendirilmiştir. Özellikle, "Göreme Doğal ve Tarihi Milli Parkı", 1985 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınarak uluslararası alanda bölgenin tanınmasını sağlamıştır (Ardıç Yetiş, 2021). Nevşehir ili Kayalık Kapadokya olarak bilinen Avanos, Derinkuyu, Uçhisar, Ürgüp, Kaymaklı ve Göreme gibi jeolojik ve kültürel birçok unsuru kapsamaktadır. Bölgede kültür ve inanç turizmi yanı sıra gastronomi, şarap kongre ve fuar, termal ve macera gibi alternatif turizm aktiviteleri yapılmaktadır. Bunlardan biri bölge ile özdeşleşen balon turizmidir.

Sıcak hava balonculuğu, standartlaştırılmamış ve alışılmadık bir turistik etkinlik biçimi olarak nitelendirilmiştir (Novotna vd., 2019). Bu aktivite geniş bir perspektifte doğa turizmi veya çevre turizmi kategorisine dahil edilirken (Robinson & Novelli, 2005), dar bir bakış açısıyla macera turizmi sınıfında düşünülmektedir (Bentley vd., 2001). Sıcak hava balonculuğu, kırsal alanlarda gerçekleşen, maceranın bir unsurunu içeren ve katılımcının çevre ile etkileşimini kapsayan bir aktivite olarak nitelendirilmektedir (Novotna vd., 2021). Rekreatif bir etkinlik olarak kabul edilen sıcak hava balonculuğu, turistlere sadece deneyimler sunmamakta aynı zamanda yoğun bir heyecan hissi de yaşatmaktadır (Novotna vd., 2021). Balon turizmi, Türkiye'de Kapadokya Bölgesi'nde Türk Hava Kurumu ile başlamış olup, bu faaliyet 1991 yılına kadar uzanmaktadır. 2006 yılı itibariyle bölgede yeni işletmelerin faaliyete geçmesiyle birlikte, sıcak hava balon turları, bölgeye ekonomik anlamda katma değeri yüksek, önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir (Kocalar, 2022).

Çalışmaya başlamadan önce elde edilen verilere göre, 2021 yılında Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak Türkiye'de 40 balon işletmesi olup bunlardan 28 Kapadokya Bölgesi'nde faaliyet gösterirken (SHGM, 2021), 2023 yılında Türkiye'de sıcak hava balonu işletmesi 64 olup, bunlardan 40 balon işletmesi Kapadokya Bölgesi'nde faaliyet gösterdiği görülmüştür (SHGM, 2023). Bu sayısal değişiklik balonculuğun giderek ilgi gören bir sektör olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan sıcak hava balonundan kaynaklanan hava trafiği, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından denetlenirken; işletmelerin uçuştan önce, uçuşta ve uçuşun ardından uyması gereken kurallar, "Balonla Hava Taşıma

İşletmeleri Talimatı" ve "Sıcak Hava Balonları Slot Uygulama Talimatı" ile belirlenmektedir. Bu talimatta uyulması gereken kurallara örnek olarak slot uygulama talimatı gösterilebilir. Buna göre, talimatta sabah uçuşlarında havada en fazla 100 balon, öğleden sonra uçuşlarında ise en fazla 50 balon bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Bu talimatlar çerçevesinde her işletme için sabah ve öğleden sonra olmak üzere ayrı balon uçuş slotları tahsis edilmektedir (Gürsel, 2017). Nevşehir Kapadokya Balon Uçuş Sahası'nda uçuş emniyetinin sağlanması ve hava sahasının emniyetli bir şekilde kullanılabilmesi için gereken koordinasyon ile slot hizmetleri yürütülmektedir ve sıcak hava balonu uçuş bilgileri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. 01 Eylül 2022 - 31 Ağustos 2023 Tarihleri Arası Sıcak Hava Balonu Uçuş Bilgileri (Kapadokya Üniversitesi Sıcak Hava Balonu ve Hava Gemisi Uygulama ve Araştırma Merkezi Faaliyet Raporu, (2023))

Kapadokya	
Uçulan Gün sayısı 225	Uçan Yolcu Sayısı 625.718
Planlanan Ticari Uçuş Sayısı 32.645	Planlanan Eğitim Antrenman Uçuş Sayısı 6.224
Uçulan Ticari Uçuş Sayısı 28.540	Uçulan Eğitim Antrenman Uçuş Sayısı 4.946
Çat Bölgesi	
Uçulan Gün Sayısı 204	Uçan Yolcu Sayısı 8.406
Planlanan Ticari Uçuş Sayısı 803	Uçulan Ticari Uçuş Sayısı 662

Kapadokya Bölgesi'nde meteorolojik değerlendirmelere göre balon uçuşlarına karar verilmektedir. Bu kapsamda Nevşehir Bölgesi Kapadokya ve Çat olarak iki kısımda değerlendirilmektedir. Buna neden olarak iki bölge arasındaki hava koşulları ve rüzgâr şiddeti gösterilmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi, Eylül 2022-Ağustos 2023 tarih aralığında Kapadokya'da 225; Çat Bölgesi'nde ise 204 gün balon uçuşuna izin verilmiştir. Gün öncesinden planlanan ticari uçuşlar beklenmeyen hava muhalefeti nedeniyle değişmekte olup uçulan ticari uçuş sayısı olarak net uçuşlar gösterilmektedir. Kapadokya'da sıcak hava balonuna binen yolcu sayısı 625.718 olup, Çat'ta yolcu sayısı 8.406 olarak kaydedilmiştir. Genel olarak edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, Kapadokya Bölgesi sıcak hava balonu turları ile ilgili Türkiye'de en fazla tercih edilen destinasyondur. Kapadokya Bölgesi'nin hem doğal güzellikleri hem de tarihi ve kültürel birikimi, bölgede bulunan ticari balon işletmesinin fazlalığı yanı sıra bölgeye yönelik yapılan tanıtım faaliyetlerinde balon turlarının ön plana çıkarılması gösterilmektedir.

Öte yandan sıcak hava balonu Kapadokya Bölgesi'nin imajına katkı sağlayan önemli faaliyetlerden biri haline gelmiştir. Bu faaliyet, benzer destinasyonlarda gerçekleştirilebilecek diğer aktivitelerden ayrılarak özel hava şartları ve sistemli bir organizasyon gereksinimi taşımaktadır. Sıcak hava balonu turlarının benzersizliği, sadece bahsi geçen detaylara ve uygun hava şartlarına sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda bölgenin kendine özgü yeryüzü şekilleri nedeniyle başka bir yerde benzer bir ambiyansın deneyimlenemeyeceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde Kapadokya, sıcak hava balonu deneyimi olmadan düşünülemez hale gelmiştir. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında, Kapadokya'daki sıcak hava balonu turları, eşsiz, unutulmaz ve olağanüstü bir deneyim sunarak turistler üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır (Türk, 2020).

3. Yöntem

Çalışmada, Kapadokya Bölgesi'nde sıcak hava balonu turizminin Kapadokya Bölgesi'ndeki, mevcut durumunun değerlendirilmesi ve aynı zamanda bölge turizminde en önemli çekicilikleri arasında yer alan balon turizminin bölge turizminde sürdürülebilir bir anlayışla yapılabilmesi için paydaşların görüşlerinin öğrenilmesi ve bu görüşlerden yola çıkarak uygulayıcılara yönelik önerilerin sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada temel araştırma sorusu, Kapadokya Bölgesi'nde yürütülen balon turizminin

sürdürülebilir bir şekilde nasıl yapılabileceği ve iyileştirilmesi için neler yapılabileceğidir. Bu doğrultuda, Kapadokya Bölgesi'nde balon turizmi ile ilgili faaliyetleri yürüten işletmelerin görüşlerinin detaylı bir şekilde incelenmesi ve bu işletmelerin balon turizmine yönelik görüşleri alınarak bölgede balonculuk faaliyetlerinin daha sürdürülebilir bir anlayışla nasıl değerlendirileceğine ilişkin derinlemesine bilgiler elde edilebilmesi beklenmektedir.

Nitel araştırma, insanların sosyal hayatlarını nasıl şekillendirdiklerini, gerçekliği nasıl algıladıklarını ve bu algılarını nasıl inşa ettiklerini anlamak için bir araç olarak kullanılmaktadır (Merriam, 2018). Araştırma keşifsel bir araştırmadır. Çalışma, görüşme (mülakat) tekniği ile kurgulanmıştır. Görüşme, diğer bir adıyla mülakat nitel veri toplam araçlarından biridir. Verilerin toplanması aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine uygun açık uçlu ifadelerden oluşan sorulardan yararlanılmıştır. Mülakatlar araştırmacılara, görüşme öncesinde hazırladıkları belirli bir soru seti veya konu başlıkları yardımıyla yol göstermektedir (Gürbüz & Şahin, 2015). Bu kapsamda literatürde sıcak hava balonculuğu, balon turları ve balon turizmi konusundaki çalışmalar genel hatları ile incelenmiştir (Sung vd., 1996; Tucker, 2010; Özsoy & Yavaş, 2012; Doğan, 2014; Acar & Altaş, 2017; Tuncer, 2018; Can & Üst Can, 2019; Özen & Güneren Özdemir, 2019) ve bu çalışmalardan yola çıkarak mevcut duruma yönelik tespitler ile geliştirilmesi ya da bölgede balon turizmi konusunda sıkıntı yaratabilecek unsurların tespiti için açık uçlu ifadelerden oluşan bir soru formu hazırlanmıştır.

Katılımcılarla, 16 ifadeden oluşan yarı yapılandırılmış bir mülakat formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan olası görüşme soruları araştırmacı ve danışman tarafından tekrar incelenerek taslak şeklinde bir görüşme formu hazırlanmış ve hazırlanan taslak soru formu bu konuda uzman olan turizm akademisyenlerinin görüşüne sunulmuş önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmelerle nihai görüşme soru formu hazırlanmıştır. Görüşmelere başlanmadan önce soru formunun bilimsel etiğe uygunluğunu tespit edebilmek amacıyla araştırmacıların bağlı olduğu Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Komisyonu'na başvurularak 27.04.2023 tarih ve 2300030114 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Görüşme formunda, Kapadokya Bölgesi'nde balon turizminin mevcut durumunu ve bölge turizminde daha sürdürülebilir bir balon turizmi yapılabilmesine ilişkin paydaşların görüşlerini değerlendirilebileceği sorulara yer verilmiştir.

Çalışmanın yapıldığı dönemde balon turizmi kapsamında Nevşehir'de faaliyette bulunan 28 balon işletmesi (SHGM, 2021) olduğu tespit edilmiş ve bu işletmelerle görüşülmesi planlanmıştır. Görüşmelerde tam sayının elde edilmesi için kaynak kişi olacak katılımcılara ulaşabilmek amacıyla balon işletmelerine ilk olarak bir bilgi metni yazılarak ön görüşme talebi için iletişime geçilmiştir. Tüm balon işletmelerine görüşme isteği ve çalışma amacı belirtilmiş ancak kimi işletmelerin belirtilen kayıtlı iletişim bilgilerinin hatalı olması, kimisinin görüşme talebini kabul etmemesi nedeniyle tam sayım yapılamamıştır. Bu kapsamda nitel araştırmalarda, örneklem büyüklüğünün matematiksel olarak hesaplanamayacağı ve bu nedenle çalışmanın doyum noktasına ulaşmasının örneklem büyüklüğünü belirlemede bir kriter olarak dikkate alınabileceği göz önünde bulundurularak katılımcı ifadeleri tekrar etmeye başladığında araştırmacılar görüşmeleri bitirmiştir (Lincoln & Guba, 1985). Bu kapsamda katılımcı ifadeleri tekrar etmeye başladığında araştırmacılar görüşmeleri bitirmiştir. Görüşme sürecinde on katılımcı itibarıyla görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşme esnasında katılımcıya araştırmanın içeriği ve amacı hakkında bilgi verilmiş ve katılım için sözlü olarak görüşme izni alınmıştır. Katılımcılarla görüşmeler ortalama 30-40 dakika sürmüştür. Görüşmelerde verileri elde etmede ses kayıt cihazı kullanımı, görüşme esnasında not alma ve görüşme bitiminde araştırmacının konuşulan tüm görüşmeyi not etmesidir (Merriam, 2018). Bu doğrultuda, görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve ayrıca görüşme sırasında potansiyel olarak önemli olduğu düşünülen ayrıntılar not edilmiştir. Böylece görüşmelerde bahsedilenlere ilişkin bir konu göz ardı edilmemiş olacağı düşünülmüştür.

Araştırmacılar, yapılan görüşme kayıtlarını öncelikle yazılı hale getirmiş ve farklı kayıt ve metin kayıtları dinlenerek karşılıklı kontroller yapılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi, mesajların içerdiği belirgin işaretlerden yola çıkarak içeriğin çeşitli

değişkenleri hakkında betimsel bilgiler elde etmek için kullanılan istatistiksel bir araştırma tekniğidir. Bu çözümleme, belli iletilerin görünme sıklığını kesin, nesnel ve güvenilir gözlemler aracılığıyla belirleme şansı vermektedir (Taylan, 2011). İçerik analiz sonuçlarında elde edilen bulgulara göre uygulamaya yönelik öneriler sunulurken bölgede balon turizminin daha sürdürülebilir bir anlayışla yapılabilmesi için yol haritası oluşturulabilecektir.

Nitel araştırmalarda sonuçların doğruluğu açısından geçerlilik ve güvenilirlik önemli iki ölçüttür. Geçerlilik çalışma sonuçlarının doğruluğu; güvenilirlik ise sonuçların tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Araştırma kapsamında mülakatlar sonuçlarından yola çıkarak her bir soruya verilen yanıtların büyük ölçüde benzerlik göstermesi, elde edilen bulguların güvenilirliğini arttırmaktadır. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlara ve ifadelerden değerlendirmeler yapılacaktır. Araştırma alanına olan yakınlık, yüz yüze görüşmelerle doğrudan etkileşim ve olayların gerçekleştiği doğal ortamda bilgi toplama imkanı sağlayarak, elde edilen verilerin doğrulanması ve ek bilgilerin toplanması için alan ziyareti gibi nitel araştırmalarda geçerliliği güçlendiren önemli faktörlerdir. Güvenilirlik sağlayan yöntemler arasında kabul edilebilirlik, genelleme yapılabilirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik gibi kavramlar öne çıkmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu faktörlerin tamamının sağlanmasıyla birlikte, araştırmanın güvenilirliği çerçevesinde kodlayıcılar arasında anlaşma sağlanmış ve alan uzmanlarına danışma stratejisinden yararlanılmıştır.

4. Bulgular

Çalışmaya katılan katılımcılara ilişkin işletme ve kişi isimleri mahremiyet nedeniyle verilmeyecek olup katılımcılar K1, K2 gibi kodlarla isimlendirilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgilere ve işletmelere ilişkin bulgulara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılar ve İşletmeleri Hakkında Genel Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Turizm Deneyimi	İş Deneyimi (Yıl)	İşletmedeki Deneyimi (Yıl)	İşletmedeki Pozisyonu
K1	Erkek	45	Lise	Yok	11	5	Rezervasyon
K2	Erkek	25	Lise	Yok	12	6	Uçuş Hizm.
K3	Kadın	39	Lisans	Yok	3	1	Rezervasyon
K4	Kadın	42	Lise	Yok	12	6	Rezervasyon
K5	Erkek	36	Lise	Yok	18	10	Yer Hizm.
K6	Erkek	37	Önlisans	Yok	5	2	Operasyon
K7	Erkek	23	Lisans	Var	5	3	Operasyon
K8	Erkek	42	Lisans	Yok	14	10	Muhasebe
K9	Erkek	35	Önlisans	Yok	10	6	Satın Alma
K10	Kadın	30	Lisans	Yok	10	8	Misafir İlişk.

Çalışmaya katılmayı kabul eden on katılımcıya görüşmede öncelikle kendileri hakkında bilgi vermişlerdir. Katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, sektör deneyim süresi, işletmedeki deneyim süresi ve işletmedeki pozisyon şekli gibi demografik özelliklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Buna göre katılımcıların %30'u kadındır. Katılımcılarda kadınların az olmasının nedeni olarak, Kapadokya Bölgesi'nin coğrafi olarak bulunduğu konum ve bu alanda genellikle ataerkil bir sistem baskın olduğu görülmektedir. Öte yandan sıcak hava balonunun özellikle operasyon bölümünün ağır iş niteliğinde olması ve belirsiz çalışma saatleri kadınların çalışan olarak tercih edilmesi önünde engel olarak düşünülmektedir. Katılımcılardan eğitim düzeylerine göre %40'ı lisans mezunudur ve bu katılımcılardan sadece biri turizm eğitimi almıştır ve bu katılımcı turizm rehberliği mezunudur. Diğer katılımcılar ise

işletme alanında eğitim almıştır. Katılımcıların bir kısmı da (%40) ise lise mezunudur. Katılımcıların hemen hepsi herhangi bir turizm eğitimi almamıştır. Bunun nedeni olarak katılımcılar sektörün içinde küçüklükten beri bulunmalarını ve bu sektörde turizm eğitimi almadan dil ve sektör becerisi kazanabildiklerini ifade etmişlerdir.

4.1. İşletmelerin Mevcut Durumu

Katılımcıların çoğunluğu sabit ücretli çalışmaktadır ve mesai kavramı turizm sektörünün genelinde olduğu gibi esnektir. Ayrıca balon turizminde mesai saatleri sabah gün batımında başlayıp gün ortasına varmadan bitmektedir. Bu çalışanların birçoğunun farklı işlerle de ilgilenmesine fırsat yaratmaktadır. Katılımcılara sıcak hava balon işletmesinde çalışmaya iten sebeplere ilişkin soru yöneltildiğinde, K1, K3, K5 ve K9 nolu katılımcıların balon işletmelerin diğer işletmelere göre daha fazla ekonomik kazanç sağlaması gösterilirken, K2 nolu katılımcı küçüklükten beri pilot olmayı istediğini ve uçak uçuramasa da bu hayalini gerçekleştirebildiğini bildirmiştir. Diğer katılımcılarda bölgede turizm sektörüne yeni bir işkolu olması sebebiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılar işletmelerinin kuruluşu hakkında, işletmelerin birçoğu 1990 itibarıyla kurulduğunu, ilk kurulan işletmelerden ayrılarak bölgede diğer sıcak hava balon işletmelerinin de faaliyete geçtiğini belirtmişlerdir. Ayrıca şu anda Denizli'de faaliyet gösteren bazı sıcak hava balon işletmeleri de Kapadokya'daki işletmelerin desteklediğini ifade etmişlerdir Bazı katılımcılar çeşitli görüş ayrılıklarından dolayı isim değişiklikleri olduğunu ve eski bazı işletmelerinde faaliyet yılında farklılıklar olduğunu eklemiştir. Bununla birlikte katılımcılar, bölgedeki turistlerin istekleri doğrultusunda başlangıçta işletmelerin kendi girişimleri ile kurulduklarını ve ilk yıllarda özellikle yabancı ziyaretçilerden talep olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar işletmelerinin sadece bu sektörde faaliyet gösterdiğini bildirirse de, çoğu katılımcı turizm sektöründe çeşitli alanlarda da faaliyet gösterdiklerini ve tüm iş alanlarının bağlantılı ilerlediğini ve birbirini beslediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu işletmelerinin herhangi bir kuruluşa veya derneğe üyeliği olmadığını belirtirken, K4 nolu katılımcı Kapadokya Turistik Otelciler ve İşletmeciler Derneği (KAPTID) ve K7 nolu katılımcı ise işletmelerinin Amerikan Seyahat Acenteleri Birliği (ASTA), Amerika Balon Federasyonu (BFA), İngiliz Balon ve Zeplin Kulübü (BBAC) ve Kapadokya Turistik Otelciler ve İşletmeciler Derneği (KAPTID) üyelikleri bulunduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda K7 nolu katılımcı işletmesinin ASTA'ya Türkiye'den tek üye işletme olduğunu ve BFA'ya yine Türkiye'den kurumsal üye kabul edilen tek işletme olduklarını belirtmiştir.

4.2. Balon Turizminin Kapadokya İçin Önemi

Kapadokya'da son yıllarda balon turizminin ön planda olması nedeniyle katılımcılara balon faaliyetlerine katılan turistler sorulduğunda, katılımcıların hepsi ağırlıklı olarak yabancı turistlerin balona bindiklerini, yerli turistlerin pek tercih etmediğini aktarmışlardır. Bunun sebebi olarak da ekonomik olarak uçuş fiyatlarının yaklaşık 90-250 euro civarında olduğunu, hatta bazı sezonlarda uçuşların karaborsa olduğunu ve fiyatların daha da yükseldiğini dile getirmişlerdir. Burada araçların fiyat konusunda esnek davrandıkları ve balon işletmelerinden toplu olarak biletler alınırken araçlar tarafından anlık fiyat dalgalanmaları yaratıldığı en önemli eleştiriler olmuştur.

Öte yandan Kapadokya-balon ilişkisi konusunda tüm katılımcılar vazgeçilmez bir ürün olduğunu ve günümüzde Kapadokya'da sunulan tüm turistik ürünlerin önüne geçtiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca balon bölgede en önemli gelir kaynağı olarak düşünülmektedir. Öte yandan tüm katılımcılar bölgede artık kültürel ve tarihi güzelliklere yapılan ziyaretlerin yerini balon turları almıştır. Bölgeye sadece balon turuna katılmak için gelen ziyaretçilerde çoğalmıştır. K3 nolu katılımcı konuyu "*Balon uçuşları Türkiye'de farklı şehirlerde var ama sayısı az ilk adımları burada atılmış ve burayla özleştirilmiş bir şeydir balon. Kapadokya'yı özel kılan şey de tamamen balondur. Kapadokya'yı turizm şehri haline getiren balondur.*" şeklinde bölge için balonun önemini vurgulamıştır. Bununla birlikte Kapadokya'nın imajı konusunda K5 nolu katılımcının "*Şu anda turistlere Kapadokya deseniz aklına büyük kısmını balon gelecektir. Artık balon figürü bölgede peribacalarının önüne geçti.*" özetlediği gibi balonun giderek güçlü bir imge haline geldiği söylenerek, tüm

tanıtımlarda balon figürünün yer aldığı ve balonun bölgenin vazgeçilmez bir parçası haline geldiği ifade edilmiştir. Literatürde yapılan çalışmalarda Kapadokya ile sıcak hava balonunun özdeşleştiği ve yapılan yorumların çoğunluğunda Kapadokya'da yapılmadan dönülmeyecek aktivitelerin başında gelerek var olan Kapadokya imajını güçlendirdiği üzerinde durulmuştur (Tucker, 2010; Özen & Güneren, 2019).

4.3. Balon Turizminin Bölgedeki Mevcut Durumu

Katılımcılara görüşmeler esnasında Kapadokya'da balon turizmi konusunda mevcut durumu onların perspektifinden ortaya koyabilmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu sorularda balon turizmi kapsamında katılımcıların bölgede yaşadıkları/karşılaştıkları güçlü, zayıf, azaltılması ve geliştirilmesi gereken durumlara ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu bölgede günlük 100-150 balonu uçuyor olmasının balon turizminin bölgede önemli bir unsur olduğunu vurgulamaktadırlar. Katılımcılar şu anda bölgede balon faaliyetlerinin en üst seviyede devam ettiğini ve Türkiye'de herhangi bir olumsuz bürokratik ya da güvenlik sorunu çıkmadığı sürece bölgede balon turizminin mevsimsellik ya da sezon gibi bir durum gözetmeksizin yerli ve yabancı tüm ziyaretçilere yoğun bir şekilde hizmet verdiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde katılımcılar ağırlıklı olarak balon turizminin mevsime ya da sezona bağlı olmamasının Kapadokya'nın turizmle gelişmesinin en önemli özelliği olduğunu ve bölge turizmine balonların katkısını ortaya koyduğunu düşünmektedirler. Bu konuda K3 nolu katılımcı *"Bu sektörde çalışan açısından balonların uçuşması ve ondan kazanç gelir elde edilmesi herkesi tatmin eder, herkes memnundur diye düşünüyorum. Ülkede turizm iyiyken Nevşehir'de herkes mutludur ama en ufak bir dalgalanma ilk burada hissediliyor. İptaller, ücret iadeleri derken herkesin tadı kaçıyor. Bu ister istemez domino etkisiyle turizmle uzaktan bile olsa ilgilenen herkesi mutsuz ediyor. Balon uçmadığımda bölgede tüm işler yavaşlıyor, azalıyor."* şeklinde konu hakkında görüşünü ifade etmiştir.

Öte yandan katılımcılara bölgedeki balon turizmi konusunda yaşanan azaltılması gereken durumlara ilişkin yöneltilen sorular ayrıntılı cevaplama konusunda katılımcılar isteksiz davranmıştır. Katılımcıların tümü balon turizminin şu anda geliştirilebilecek bir yönünün ve bölgede balon turizmine yönelik bir tehdidin olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ancak görüşme esnasında ara konularda bölgede hava muhalefetinden kaynaklı anlık kararların ve iptallerin oluşması işletmeler için önemli bir sorun olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca bazı günler yapılan uçuş sınırlamaları yine katılımcıların işletmelerin adına tehdit olarak gördükleri ve balon turizminin gelişimini engelleyen durumlar olarak ifade etmişlerdir. Bu konularda daha yeni teknolojik ürünler ve hava merkezleri geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bölge balon turizmi konusunda geliştirilmesi gereken bir konunun olmadığını düşünmelerinin sebebi olarak bölgede balon konusunda çok fazla eleştiri olması düşünülmektedir. Eleştirilerden en önemlisini sıcak hava balonu faaliyetlerinin Kapadokya Bölgesi'nin asıl turistik değerleri gölgelediğine ilişkin görüşler ağırlık kazanmaktadır. Katılımcıların bazıları görüşme sorularından farklı olarak balon faaliyetleri üzerinden yapılan komisyonculuk konusunu bir tehdit olarak ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak K1 nolu katılımcı *"Bölgede balonu satması gereken balon işletmeleridir. Ancak yaklaşık %10'luk bir uçuşu işletmeler satarken, geri kalan kısmı acentalar, rehberler, oteller gibi doğrudan balonla ilgili olmayan kişiler ya da işletmeler satmaktadır. Bunlar tabii ki bunu komisyon olarak yapıyorlar. Normalde 90-250 Euro arası balon turları satılıyor. Ama aracı arttıkça bir balon turu turist için 250 Eurodan 500 Euroya kadar satılır hale geliyor. Bu komisyonların bir şekilde önüne geçmek balon turizminin bölgede daha planlı ve adaletli gelişmesini sağlayacaktır. Böylece daha fazla turist balona binebilecek ve Kapadokya'yı farklı açılardan deneyimleyebilecektir."* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Görüşmelerde aslında katılımcılar olumsuz bir durum olabilir düşüncesiyle tehdit ya da azaltılabilecek konuları net söylemeler de balon turizmi konusunda azaltılabilecek ya da düzenlenmesi gereken sorunlar vardır.

Balon turizmi konusunda bölgede yaşadıkları/karşılaştıkları geliştirilmesi gereken durumlara ilişkin katılımcıların çoğunluğu sıcak hava balonun uçuşlarında kullanılan propan, azot gazı, balon sepeti ve tekstili gibi malzemelerin tedariğinin daha kolaylaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. K8 nolu katılımcı *"Bazı zamanlarda balon çadırı ya da sepette delik veya yırtık için yama gerekiyor. Yama yaptırmak bile sorun oluyor. Nevşehir'de bununla ilgilenen bir yer olsa hemen çözebiliriz ama en yakın Kayseri'ye gitmek ve malzemeyi götürmek"*

haliyle işleri aksatıyor. Balon Kapadokya'da her zaman olacak. O yüzden bir an önce alet ve ekipmanlar için sanayide bir girişim olması gerekli..." şeklinde konuyu özetlemiştir.

Katılımcılar tarafından bölgede balon turizmi kapsamında geliştirilmesi gereken bir diğer konuda farklı havacılık faaliyetlerini yapılmasıdır. Bölgenin hava koşulları özellikle yamaç paraşütü gibi farklı havacılık faaliyetlerinin yapılabilmesini göstermektedir. K10 nolu katılımcı *"Havacılık faaliyetlerinin daha çok artması lazım. Örneğin paraşüt, yamaç paraşütü olabilir. Farklı havacılık dalları bölgeye gelebilir. Birkaç deneme yapıldı ama tutmuyor herhalde. Bunların bölgede balon turları gibi yapılması daha fazla turistin gelmesi anlamına gelir."* şeklinde diğer havacılık faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu faaliyetlerin artması bölgede altyapı ve planlamaların yapılabilmesi ile mümkündür. Herhangi bir güvenlik ihmalinin olmadan özellikle yamaç paraşütünün yapılabilmesi daha önceki çalışmalardan bilinmektedir.

Bununla birlikte, bölgede sadece pilotaj eğitimlerinin değil, aynı zamanda yer hizmetleri ve misafir ilişkileri personellerinin de yetiştirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. K9 nolu katılımcı *"Bölgede ilk balonları yabancı pilotlar uçurmuş. Şimdi burada üniversitede eğitim alabiliyoruz. Pilotlar artık daha bölgeyi tanıyan ve riskin bilincinde donanımlı hale geldi. Ama tura katılan turistin inişten önce ve inişten sonra, otelinden alınış ve bırakışta ilgilenen yer hizmetlerindeki personelinin de yaptığı iş konusunda daha eğitilmiş olması kaliteyi arttıracaktır. Bu arkadaşlar eğitim almak isteseler bile gidebilecekleri işleri ile ilgili bir eğitim alanı yok."* şeklinde eksikliği ifade etmiştir. Görüşmeler esnasında balon işletmelerinde misafir ilişkileri bölümünün olduğu ve bu bölümde istihdam edilen genellikle bir kadın personelin olduğu görülmüştür. Ancak bu bölümün sadece işletmelerin içinde idari bir bölüm olarak düşünülmesi, sahada turistlerle çok aktif bir etkileşimin olmadığını düşündürmüştür. K10 nolu katılımcı, *"İşletmede misafir ilişkileri bölümünde çalışıyorum. Balon turlarının çok erken saatlerde başlaması ve bitişte misafirlerin otellerine gitmesi nedeniyle genellikle olağandışı bir durum olduğunda devreye giriyorum. Memnun olan misafirden çok şikâyet edecek misafirlerle çalışıyorum."* ifadesi durumu özetler niteliktedir. Sonuç olarak bölgede balon turizmi konusunda geliştirilmesi gereken birçok konu olduğunu tüm katılımcılar benzer ifadelerle aktarmıştır.

4.4. Katılımcıların Perspektifinden Yerel Halkın Balon Turizmine Tutumu

Turizm, yerel topluluklara ekonomik avantajlar sunarak yoksulluğu azaltma potansiyeline sahip bir sektördür. Aynı zamanda, turizmin sosyal etkilerini ele alarak yerel toplulukların ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan kalkınmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Katılımcılara yerel halkın balon turizmi ve sağladığı olumlu veya olumsuz durumlar hakkındaki görüşlerinin neler olduğu sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğu balon faaliyetlerinin bölgeye ekonomik kazanç sağladığı için olumlu etkilerinin daha fazla olduğu yönündedir. Katılımcıların birçoğu bölgede turizm dışında yoğun olarak yapılan bir endüstri ya da kazanç kaynağı olmaması da yerel halkın turizmin etkileri konusunda fayda-zarar dengesi kurduğunu belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle, yerel halk bu açıdan turizm faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz etkilerini yaşayarak bu konuda yapılması gerekenlerin bilincindedir. K1 nolu katılımcı;

"Kapadokya'da, 1970-1980 yıllarından beri turizm faaliyetleri vardır. Geçmişten günümüze turizme olan ilginin yerel halk arasında büyük bir değişime uğramıştır. Önceleri turizme karşı büyük bir ilgi gösteren yerel halk, şimdi turizmin sadece hayatlarının bir parçası olmakla kalmadığını, aynı zamanda onlar için olağan bir yaşam tarzı ve haline geldiğinin farkındadır. Turizm, Nevşehirliğin günlük yaşantısından, eğitimlerine, yatırımlarına kadar her şeyin içindedir. Balon olmazsa bölgenin diğer taşra şehirlerinden farkı kalmayacağını herkes farkında..." şeklinde bölgede yerel halkın balon turizmine bakış açısını özetlemiştir.

Bununla birlikte uçuşlar esnasında hava veya rüzgar değişimleri nedeniyle, bazen inişte balon durumunun ayarlanmamasından tarla, bağ veya bahçe gibi ekili-dikili alanlara iniş yapılmaktadır. Bu durum bölgede yerel halk tarafından en fazla rahatsız olunan konudur. K5 nolu katılımcı *"Biz balon aşıya indiği alandan olmak ve ikramları hazırlamak, misafirlerin güvenli inişlerinden ve balonun toparlanmasından sorumluyuz. Bu yüzden balon nereye giderse bizde takip ederiz. Bazen rüzgar aniden balonun yönünü değiştiriyor. Balon bir bağ ya da ekili alana zorunlu iniş yapıyor. Bizde haliyle tarlaya girmek zorunda kalıyoruz. Biz çıktığımızda*

zaten o tarladan pek hayır beklenmiyor. Şirket kimin tarlasıysa zararı ödüyor. Ama köylüler yine de memnun olmuyor." şeklinde yapılan işlem hatası karşısında telafi süreci hakkında da bilgi vermiştir.

Öte yandan katılımcılardan bazılarının bölgede herkesin ekonomik olumlu etkilerden memnun olsa da, küçük bir azınlığın özellikle turizmle hiçbir şekilde uğraşmayan bir kesimin turizmin ahlaki değerleri bozduğunu ve geleneksel örf ve adetlerin kaybolduğunu düşündüğünü de ifade etmiştir. Buna yönelik olarak K6 nolu katılımcı *"Turizmin getirdiği ekonomik fırsatlar ve buna bağlı olarak gelişen ticaretin olumlu etkileri, çoğunluk için belirginken, muhafazakâr kesim ise kültürel değerlerin erozyona uğramasından endişe duymaktadır."* şeklinde görüş ayrılığı yaşandığını vurgulamıştır. Özetle bu zıt görüşler, bölgedeki turizmin sosyal dokusundaki karmaşıklığı yansıtmaktadır. Buna rağmen, genel olarak bölgedeki turizm etkileşimi, yerel halkın yaşam biçimlerini derinden etkileyerek, turizmin bölgenin sosyo-ekonomik dokusuna entegre bir şekilde evrilmiş görünmektedir.

4.5. İşletme ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Turizm, diğer ekonomik sektörler göre doğal kaynakları en yoğun kullanan sektörlerden biridir. Bu sebeple, turizmde sürdürülebilirlik kavramı, çevresel ve sosyal sorumlulukları öne çıkaran yeni bir turizm paradigmasını ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir turizm, doğaya karşı bir taahhüt olarak değerlendirilmekte olup, gelecekteki fırsatları muhafaza etme ve geliştirme amacını taşıyarak, mevcut turistlerin ve yerel halkın bölgelerin ihtiyaçlarını dengeleme ilkesini benimsemektedir. Bu kapsamda katılımcılara bölgede balon turizminin daha sürdürülebilir yapılabilmesi için neler yapılabileceği sorulduğunda çoğunluk geçmişe göre daha doğa dostu alet ve ekipmanlarla balon turlarının yapıldığı dile getirilmiştir.

Bölgede balonların uçuş esnasında gökyüzünde hoş bir görüntü oluşmaktadır ama bilindiği gibi Sivil Havacılık tarafından görüntü kirliliği oluşmasını önlemek amacıyla balon sayısında bir sınır vardır. konuyla ilgili olarak K5 nolu katılımcı *"Balon bize bir tehdit oluşturmuyor ama bunun belli bir seviyede kalması gerekmektedir. Bölgenin kapasitesi yalnızca 150 balonla sınırlıdır. Bu aşıldığı zaman görüntü kirliliği gibi sorunlar ortaya çıkıyor"* şeklinde konuyu özetlemiştir. Turizmin artan popüleritesi, özellikle de görsel kirlilik konusunda çevresel sorunlara yeni bir boyut kazandırmaktadır. Turistik destinasyonlardaki gelişim, estetik kaygılara yeterince özen gösterilmemesi durumunda, bir bölgenin görsel çekiciliğini olumsuz etkilemektedir. Turizmin gelişimi genellikle kar odaklı olduğundan, çevresel estetik kaygılar sıkça göz ardı edilmektedir. Bölgede işletmelerin kar odaklı bir anlayışa kapılmadan görsel olanaklar etrafında uçuşlarını sürdürülebilir bir biçimde gerçekleştirmeleri önemlidir.

Bölgede eşsiz doğa güzelliklerinden olan peribacaları turizmin doğal değerlerinden biri olarak görülmektedir. Bu nedenle tüm katılımcılar balonların peribacalarına çarpmadığı ve bu doğal güzele zarar vermediği sürece bölgede balon turizminin sürdürülebilir bir şekilde yapılacağını düşünmektedirler. Bu düşüncenin aksine bölgede balon turlarının yapıldığı alanlarda ağaçların zarar gördüğü ve toprağın artık kayaya kadar aşındığı bilinmektedir. Katılımcıların tümü ağaç dikiminin toprak aşınması ve kaymasını engelleyeceği ifade etmiştir. Konuya ilişkin K4 nolu katılımcı *"Bir zamanlar balondan çıkan gazla ilgili bitkilere zarar veriyor diyorlardı ama araştırmacılar bunun bir dayanağı olmadığını gördüler. O yüzden bir olumsuz yanı yok diyebiliriz. Evet her şey günümüzde doğaya zarar veriyor, bir arabanın egzoz gazı da zarar veriyor. Karbondioksit salınımı havaya karıştığmdan tehdit oluşturur. Bu yüzden her uçuş için iki ağaç dikilmesi belki telafi olarak düşünülebilir."* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Diğer katılımcılara da benzer bir soru zararı önlemek için ne yapılabileceğine ilişkin soru yöneltildiğinde katılımcıların tümü ağaç dikiminin balonun verdiği zarara yönelik bir telafi olarak düşünülebileceğini belirtmişlerdir.

5. Tartışma ve Sonuç

Geçmişten günümüze kitle turizmi ile birlikte, turizm endüstrisinde alternatif turizm türleri de belirgin bir yer edinmiştir. Turistlerin değişen tatil tercihleri doğrultusunda, çeşitli turizm türleri ortaya çıkmıştır. Macera turizmi, turistlerin deneyimlerini arttırmaya odaklanan, zaman ve mekan faktörlerinden etkilenen, risk içeren ve temel çekicilik unsurunun genellikle doğal çevre olduğu, ticari ve açık hava

faaliyetlerini içeren bir turizm türüdür. Bu turizm türü, turistlerin ikamet ettikleri yer dışında, genellikle özgün doğal özelliklere sahip destinasyonlara odaklanmaktadır. Macera turizmi, turistlerin değişen istek ve ihtiyaçlarına yanıt verme amacı güderken, hızla evrimleşen ve büyüyen bir turizm segmenti olarak dikkat çekmektedir. Macera turizmi Kapadokya Bölgesi'nde de ilgi gören bir alternatif turizm çeşididir. Balon turizminin bölgede 1990'lı yıllarda faaliyetlerine başlamasıyla günümüze kadar giderek büyüyen bir faaliyet olmuştur.

Çalışmada Kapadokya Bölgesi'nde faaliyet gösteren sıcak hava balonu turizminin mevcut durumunu objektif bir şekilde belirlemek ve aynı zamanda bölge turizminin temel cazibe noktalarından biri olan balon turizminin sürdürülebilir bir perspektifle gerçekleştirilmesi için paydaşlardan görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçtan hareketle çalışmada en önemli paydaşlardan biri olan balon işletmeleridir. Çalışmada nitel veri toplama araçlarından biri olan görüşme (mülakat) tekniği tercih edilmiştir. Bölgede çalışmanın yapıldığı dönemde balon turizmi kapsamında Nevşehir'de faaliyette bulunan 28 balon işletmesi olduğu tespit edilmiş ve bu işletmelerden görüşmeyi kabul eden 10 işletme ile çalışma yürütülmüştür. Yapılan görüşmelerde çalışmaya katılmak istemeyen balon işletmeleri çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir Katılımcılara literatürde yapılan çalışmalardan yola çıkarak 16 ifadeden oluşan soru formu üzerinden görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda katılımcılardan alınan cevaplarla işletmelerin mevcut durumu, balon turizminin Kapadokya için önemi, yerel halkın balon turizmi hakkındaki görüşleri, işletme ve sürdürülebilirlik ilişkisi, balon turizminin bölgedeki mevcut durumu olmak üzere beş tema oluşturulmuştur.

Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların balon turizmi konusunda çok bilgili oldukları ortaya koyulmuştur. Uzun yıllardır bölgeden balon turizminin yapıyor olması ve günümüzde bölgede balon uçuşlarının daha güvenli yapılabilmesi adına pilotluk ve sivil havacılık eğitimleri veren kurumların varlık göstermesi neden olarak gösterilmektedir. İşletmeler bilgili olmakla birlikte bir meslek birliğine ya da kuruluşuna üyelik konusunda bilgi olmadıkları anlaşılmıştır. Günümüzde bir işkolu olarak sıcak hava balonu işletmelerinin birlikte hareket etmeleri, alınacak kararlarda istişare edebilmeleri ve mesleklerini ortak bir tüzel kişilik yoluyla koruyabilmeleri için önemlidir. Ayrıca birliğin olmaması, birbirinden giderek kopan işletmeler arasında güvensizlik ve haksız rekabetin oluşmasına da sebep olabilmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu balon işletmelerinde çalışmalarının nedenini ekonomik kazancının diğer alanlardan fazla olmasını göstermişlerdir.

Kapadokya Bölgesi'nde günümüzde balonun tüm doğal ve tarihi güzelliklerin önüne geçtiği düşünülmektedir. Bölgeye balon turlarına katılmak veya fotoğraf çekmek için gelen günübirlikçiler giderek artmakta ve geceleme sayısı-ziyaretçi sayısı uçurumu aşamaz boyuta gelmektedir. Bu olumsuz etki, bölgeye gelen turist profiline olumsuz bir etki yapma eğiliminde olduğuna inanılmaktadır. Örneğin, bu gelişmelerin, sadece fotoğraf çekimi ve balon turları deneyimi isteğiyle bilinen "Instagram turisti" olarak adlandırılan kitleyi bölgeye çektiği belirtilmektedir. Bu yönüyle literatürde benzer konular çalışmayı destekler niteliktedir (Gürsel, 2017; Güner & Türkay,2019; Memişoğlu, 2022). Bu turist kitlesinin, bölgenin kültürel zenginliklerine olan ilgisizliği ve yerel kültürle etkileşim eksikliği nedeniyle, bölgenin asıl değerlerini anlamak yerine yüzeysel bir deneyim yaşadığı iddia edilmektedir.

Bu durumun yanında balon turlarının Kapadokya markasıyla bütünleşmesi ve bölgenin tanıtımında etkili bir turistik ürün haline gelmesi de göz önüne alındığında, sıcak hava balonu sektörünün sürdürülebilir turizm kriterlerine uygun bir şekilde yönetilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, turizmin olumsuz etkilerini minimize ederken bölgeye sağladığı katkıları artırmak adına çaba harcanması ve sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun stratejiler geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu çalışmalar, bölgenin kültürel zenginliklerinin korunması, yerel ekonominin desteklenmesi ve turizm deneyimlerinin kalitesinin artırılması yönünde etkili bir yönetim sağlamak amacını taşımaktadır.

Bölgede yapılan balon turizmi giderek artan bir trend haline gelmiştir. Şu anda sektörün rağbet görmesi ve hızlı bir gelir artışının olması bölgede balonun ürün olarak gelişim evresinde olduğunu göstermektedir. Bölgede tanıtım konusunda balonun Kapadokya markasının önüne geçecek endişesi de bir diğer

konudur. Bölgede balonun ürün olarak gelişim evresinde olması bu endişenin yersiz olduğunun kanıtıdır. Bu evrede balonun turistik ürün olarak daha fazla gelişmesini sağlarken aynı zamanda daha uzun ömürlü gelişim gösterebilmesi için pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte katılımcılar, Kapadokya'da başlayan balon turlarının günümüzde Türkiye'nin pek çok yerde yapıldığını belirtmişlerdir. Katılımcılar özellikle Pamukkale'de yapılan balon turlarının Kapadokya'da faaliyet gösteren balon işletmeleri tarafından yapıldığını dile getirerek, bölgede Pamukkale başlangıçlı turların arttığını ve balon turlarına katılan turist çeşitliliğinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu turların daha organize yapılması ve artırılması konusunda işletmelerin kendilerini geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kapadokya Bölgesi için hangi turizm türü yapılırsa yapılsın, öncelik sosyal ve çevresel sürdürülebilir bir yaklaşımla yapılmasıdır. Bu kapsamda yerel halk balon turizminden ekonomik anlamda daha olumlu etkilenmesi nedeniyle denge kurmak konusunda daha ılımlı yaklaşmaktadır. Başlangıçta bölgede yapılan basit turizm faaliyetlerine bakış açısı değişmiştir ve yerel halk-turist arasında daha ekonomik kazanç odaklı bir ilişki yaşanmaktadır. Bununla birlikte doğal güzellikler bölgenin asıl kaybedilmemesi gereken özelliklerinden biridir. Balon uçuşları esnasında zaman zaman kazalar yaşanmaktadır. Bu kazalarda peribacaları da zarar görebilmektedir. Bölgeye çevresel dokunun bozulması geri dönüşü olmayan zararlar verebilmektedir. Aynı zamanda bu olumsuz etkiler sadece çevresel değil, aynı zamanda turistik destinasyonların genel imajını da ciddi şekilde tehdit eden faktörler olarak kabul edilmelidir. Turistlerin destinasyon seçiminde çevresel faktörlerin belirleyici bir çekicilik unsuru olduğu göz önüne alındığında, görsel kirlilik bu destinasyonların cazibesini önemli ölçüde zayıflatabilmektedir. Bu bağlamda, turizm planlamasında çevresel estetik kaygılara daha fazla vurgu yapılmalı ve sürdürülebilir turizm uygulamaları, görsel kirlilik riskini en aza indirmek ve turistik bölgelerin çevresel bütünlüğünü korumak için etkili bir şekilde benimsenmelidir. Turizm ve doğal çevre kavramlarının birleştirilerek ele alınması, turizmin sürdürülebilir gelişiminde çevre faktörünün ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çevrenin sadece bir doğal alan değil, aynı zamanda turizmin önemli bir unsuru olduğunu unutmamak önemlidir. Bu bağlamda, turistik destinasyonların doğal güzelliklerini koruma ve geliştirme çabaları, turizmin sürdürülebilir bir şekilde büyümesini sağlamak adına merkezi bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda çalışma sonuçları literatürde benzer özelliktedir (Witt, 1991; Holden, 2016).

Yapılan görüşmeler sonucunda bölgede balon turizminin geliştirilmesi gereken bir diğer konu ise personel eğitimleridir. Uçuş hizmetlerinde görevli personel konusunda eğitilmiş ve donanımlı, yer hizmetleri ve misafir ilişkileri konusunda personelin eğitim alabileceği bir kurum ya da hizmet içi eğitim yoktur ve hata yaparak öğrenmektedirler. Balon turizmin bölgede uzun yıllar sürdürülebilir bir şekilde yapılabilmesi için tüm personelin alanında eğitim alması önemlidir. Konuya ilişkin literatürde çalışma sonuçlarını desteklemektedir (Unur & Köşker, 2015). Turizm sektörünün sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için, her turizm işletmesinin kalifiye insan kaynağına sahip olması ve bu kaynağın sürekliliği hayati derecede önemlidir.

Çalışmanın bazı kısıtlılıklara sahip olduğu da dikkate alınmalıdır. İlk olarak, çalışma Nevşehir ilinde yapılmıştır. Nevşehir'de sınırlı sayıda balon işletmesinin bulunması, çalışmanın nicel yöntemlerle yürütülmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle, araştırmanın konusuna daha derinlemesine odaklanabilmek adına nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tercih edilmiştir. Aynı zamanda Kapadokya Bölgesi'nde balon konusu turizm ile ilgili her konuda geçmektedir. Ancak balon turizmi ile ilgili alanyazında çalışmaların sınırlı sayıda olması da bir diğer kısıttır. Buradan hareketle ileriki çalışmalar için bazı öneriler sunulabilir. Gelecek çalışmalarda Kapadokya Bölgesi'nde balon turizminin bir paydaşı olarak turistlerin de yapılan faaliyetler ilişkin görüşleri alınarak karşılaştırma yapılabilir. Aynı zamanda sıcak hava balonu aktiviteleri sadece Kapadokya Bölgesi'nde yapılmamaktadır. Bu yüzden balon turizmi kapsamında Türkiye'nin ve Türkiye özelinde her bölgenin gelişimi ve varsa sorunları irdelenerek balon turizminin ülkede geliştirilmesine yönelik yeni rotalar ve yol haritası veya pazarlama stratejileri geliştirilebilir. Diğer taraftan, çalışmada ortaya çıkan temaların daha ayrıntılı bir şekilde nicel veya karma yöntemlerle incelenmesi faydalı olacaktır. Bununla birlikte, Türkiye'de balon işletmelerini kullanan

misafirlerin fikirleri ve personel veya deneyimleri önemlidir. Bu doğrultuda gelecek çalışmalarda yabancı misafirlerin çeşitli demografik özelliklerine göre irdelenmelidir. İleriki çalışmalarda yerli turistlerden balon turlarına katılanlarında değer açısından balon turlarını değerlendirmeleri önerilmektedir. İleriki çalışmalarda personellerin balon turizmi konusundaki ve balon işletmelerindeki yönetim-personel ilişkisinin de incelenmesi önerilmektedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgi: Bu çalışma, TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında desteklenmiştir.

Etik Onayı: Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörlüğü, Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulundan 27.04.2023 tarih ve 2300030114 sayılı karar ile "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, iki yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları; 1. Yazar = %50
2. Yazar = 50 %

Kaynaklar

- Acar, Y. & Altaş, A. (2017). New solution suggestions for the development of Aksaray tourism: hot air balloon tourism. *Journal of Academic Social Sciences*, 5(63), 134-138.
- Akçakaya, S. (2021). *Turistik hafif hava araçları deneyimlerinin memnuniyet üzerindeki etkisi: Pamukkale örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Asan, H. (2020). *Macera turizmi çalışanlarının mesleki kişilikleri çerçevesinde gösterdikleri duygusal emeğin iş tatminine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Ardıç Yetiş, Ş. (2021). Kapadokya'da turistik ürün olarak kamping mi glamping mi?. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 131-148, doi: 10.32572/guntad.876479.
- Atioğlu, E. (2021). Hot air balloon rides in cappadocia: a business model to stimulate the economy. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4032, 378-393, doi: 10.37880/cumuiibf.984188
- Avan, S. K. & Karaküçük, S. (2020). Rekreatif faaliyetlerde hizmet kalitesinin farklı değişkenlere göre incelenmesi: sıcak hava balonu örneği. 18. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 07-09 Kasım, Antalya, s. 734-743.
- Bentley, T. A., Page, S. J. & Laird, I. S. (2001). Accidents in the New Zealand adventure tourism industry. *Safety Science*, 38(1), 31-48, doi: 10.1016/S0925-7535(00)00053-9.
- Bertan, S. (2020). Key success factors for doing business in hot air balloon riding. *Journal of Tourism and Services*, 11(20), 124-131, doi: 10.29036/jots.v11i20.131.
- Can, M. & Can, Ç. (2019). Kapadokya'da balon turizmi deneyimi ve kabul edilebilir risk durumu. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 188-198.
- Can, Ç. Ü., Benli, S. & Can, M. (2017). Balonla uçuş deneyiminin turistlerin tatil memnuniyetindeki yeri ve davranışsal eğilimlerine etkisi. 1. Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi, 28-30 Eylül, Mersin, Türkiye, s. 1274-1278.
- Doğan, N., Ö. (2014). Vza süper etkinlik modelleri ile etkinlik ölçümü: kapadokya'da faaliyet gösteren balon işletmeleri üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(1), 187-203.

- Doran, A. & Pomfret, G. (2019). Exploring efficacy in personal constraint negotiation: an ethnography of mountaineering tourists. *Tourist Studies*, 19(4), 475-495, doi: 10.1177/1468797619837965.
- Gallego, D. F., Zuluaga Ruiz, M. E., Bodor, G., Lathrop, S. & Proe, L. (2023). Hot air balloon fatalities in New Mexico: the forensic pathology experience. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 44(1), 2-10, doi: 10.1097/PAF.0000000000000796.
- Garda, B. (2011). Macera turizmi pazarına genel bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 189-200.
- Gross, S., Sand, M. & Berger, T. (2023). Examining the adventure traveller behaviour - Personality, motives and socio-demographic factors as determinants for German adventure travel. *European Journal of Tourism Research*. 33, 3307
- Gülyaz, M. (2006).Kapadokya Doğa, Tarih, Kültür. Retma Matbaa: Antalya.
- Güner, Ç. & Türkay, O. (2019). Turizm motivasyonu olarak fotoğraf çekme: fotoğraf amaçlı seyahat eden bireyler üzerine bir inceleme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2), 1177-1192.
- Gürsel, B. B. (2017). Sıcak hava balonu sektörü raporu. Erişilen Adres (10.20.2023): https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ahika_2017_nevsehir-sicak-hava-balonu_sektor-raporu.pdf.
- Güzel, Ö. & Şahin, İ. (2019). Experiential aspects of balloon tourism within the context of destination marketing. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(3), 793-810, doi: 10.17153/oguibf.511003.
- Holden, A. (2016). Environment and Tourism (3.rd Edition). New York: Routledge.
- Kaba, İ. C. (2016). *Türkiye'de ticari rekreasyon faaliyeti olarak macera turizminin gelişim potansiyeli hakkında sektör yöneticilerinin algılarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nevbiad, (2023). Kapadokya Tarihi, Erişilen Adres(20.10.2023): <https://www.nevbiad.org/tr-TR/kapadokya>.
- Kapadokya Üniversitesi Sıcak Hava Balonu ve Hava Gemisi Uygulama ve Araştırma Merkezi 2022-2023 Yılı Faaliyet Raporu, (2023). Erişilen Adres (25.12.2023): <https://hotairballoon.kapadokya.edu.tr/raporlar-ve-analizler/sicak-hava-balonu-ve-hava-gemisi-uygulama-ve-arastirma-merkezi-2022-2023-yili-faaliyetleri>.
- Kocalar, A. C. (2022). Approaches to reduce and prevent accidental risks in site management and inspection by planning in the balloon tour. *Planarch*, 6(1), 13-26, doi: 10.5152/planarch.2022.1027756.
- Kozak, N., Edgü, S. & Kozak, M. (2016). 11. Akademik turizm eğitimi arama konferansı sonuç raporu, Turizm Sektöründeki Krizin Kapadokya'da Ekseninde Yönetimi. İstanbul: Alfabe Basın, Erişilen Adres (20.10.2023): <https://anatoliajournal.com/turizmkulliyati/aramakonferansi/aramak11.pdf>.
- Kulaksızoğlu, M.D. (2023). The effect of recreational service quality on customer satisfaction and revisit intention: hot air balloon example. University of Algarve, Faculty of Economics, Portugal, Erişilen Adres(20.01.2024): <https://sapiencia.ualg.pt/handle/10400.1/20071>.
- Kül Avan, S., & Güçer, E. (2019). Determining the leisure satisfaction levels of individuals having hot air balloon ride as an adventurous recreational activity. *Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*, 4(2), 63-69, doi: 10.31822/jomat.618715.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic Inquiry. London: Sage Publications.
- Mackenzie, S.H.; Son, J.S.; & Eitel, K. (2018). Using outdoor adventure to enhance intrinsic motivation and engagement in science and physical activity: an exploratory study. *Journal of Outdoor Recreational Tourism*, 21, 76-86, doi: 10.1016/j.jort.2018.01.008.
- Mata, D. (2024). Turkey's dark-sky delights: a great night of meteors capped off a trip filled with adventures in caves, ancient cities, and hot-air balloons. *Astronomy*, 52(2), 36+. Erişilen Adres (22.01.2024): <https://link.gale.com/apps/doc/A776921246/AONE?u=anon~4e3233c&sid=googleScholar&xid=bdc9be8e>.
- McKay, T. (2013). Adventure tourism: opportunities and management challenges for SADC destinations. *Acta Academica*, 45(3), 30-62.

- Memişoğlu, T. (2022). Kapadokya bölgesi turizm insan kaynağı analizi. Erişilen Adres (23.10.2023): <https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/kapadokya-bolgesi-turizm-insan-kaynagi-analizi-dusuk-kalite.pdf>.
- Merriam, S., B. (2018). Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mohamed, Z., Afandi, S.H.M., Ramachandran, S., Shuib, A. & Kunasekaran, P. (2018). Adventure tourism in Kampar, Malaysia: profile and visit characteristics of domestic visitors, *International Journal of Business and Society*, 19(1), 175-185.
- Mortlock, C. (1984). *The Adventure Alternative*. Milnthorpe: Cicerone Press.
- Muller, T. & Cleaver, M., (2000). Targeting the CANZUS baby boomer explorer and adventure segments. *Journal of Vacation Marketing*, 6(2), 154-169.
- Novotna, M., Kubickova, H. & Kunc, J. (2021). Outdoor excitement in homeland? opportunities and threats to balloon tourism in the Czech republic during the coronavirus outbreak. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism-Research Planning and Management*, 36, doi: 10.1016/j.jort.2021.100424.
- Novotna, M., Frantal, B., Kunc, J. & Kubickova, H. (2019). Special interest tourism in the Czech Republic: introduction and overview. *Czech Journal of Tourism*, 8(1), 49-63, doi: 10.2478/cjot-2019-0004.
- Özen, İ. A. & Güneren Özdemir, E. (2019). Kapadokya sıcak hava balonculuğu üzerine nitel bir araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 579-595.
- Özen, A. (2019). Kapadokya bölgesinde yaşanan sıcak hava balon deneyiminin davranışsal niyetler üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Verimlilik Dergisi*, 1, 165-198.
- Özsoy, D. & Yavaş, V. (2012). Türk sıcak hava balonculuğu, dünü, bugünü ve yarını. I. Ulusal Havacılık Teknolojisi ve Uygulamaları Kongresi. İzmir, Erişilen Adres (20.11.2023): https://www.academia.edu/13427805/T%C3%9CRK_SICAK_HAVA_BALONCULU%C4%9EU_D%C3%9CN%C3%9C_BUG%C3%9CN%C3%9C_VE_YARINI.
- Öztürk, S., Tanrıverdi, H. & Kaplan, M. (2019). Balon turizmin kapadokya kırsal turizmi üzerindeki etkileri üzerine bir çalışma. 3. Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Kongresi, 20-22 Aralık, Van, Türkiye, s. 498-537.
- Pomfret, G. (2006) Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism Management*, 27, 113-123.
- Robinson, M. & Novelli, M. (2005). Niche tourism: an introduction. M. Novelli (Ed.), In *Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases* (pp. 1-11). London: Routledge.
- Saçlı, E. (2020). *Hizmet kalitesi odaklı karar verme: kapadokya'da faaliyet gösteren sıcak hava balon işletmeleri üzerine bir analitik hiyerarşi prosesi uygulaması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Schlegelmilch, F. & Ollenburg, C. (2013). Marketing the adventure: utilizing the aspects of risk, fear and thrill to target the youth travellers segment, *Tourism Review*, 6(3), 44-54, doi 10.1108/TR-03-2013-0010.
- Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, (2023). Balon işletmeleri genel bilgileri, Erişilen Adres (22.02.2024): https://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/havacilik_isletmeleri/hava_ustastirma_isletmeleri/Balon_isletmeleri_040322.pdf.
- Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, (2021). Balon işletmeleri genel bilgileri, Erişilen Adres (23.12.2023): http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/shgm_calisma_gruplari/Balon_isletmeleri.pdf.
- Sung, H. H., Morrison, A. M. & O'Leary, J. T. (1996) Definition of adventure travel: conceptual framework for empirical application from the providers' perspective. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 1(2), 47-67.
- Taylan, H. H., (2011). Sosyal bilimlerde kullanılan içerik analizi ve söylem analizinin karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 63-76.
- Tekeli, E. K., Kasap, G., Bozkurt, İ. & Dağ, T. (2021). Rekreatif bir faaliyet olan balon turunun iç turizm kapsamında incelenmesi: Foursquare örneği. 21. Ulusal Turizm Kongresi, (15-17 Ekim), Balıkesir, s. 412-423.

- Tsai, C. T. L. (2013). Enjoying aeronautic sports: a strategic plan for hot air ballooning development in Taiwan. *Tourism Analysis*, 18(3), 335-338, doi: 10.3727/108354213X13673398610899.
- Tucker, H. (2010). Appropriations in the air: hot-air ballooning and changing tourism relationships. intergraph. *Journal of Dialogic Anthropology*, 3(1). Erişilen Adres (23.10.2023): <http://www.intergraph-journal.net/enhanced/home.htm>.
- Tuncer, G. (2018). Türkiye'de balon turizmi: nasıl başladı, neden hep pahalıydı, son kale rus pazarı da kapanınca ne olacak?. Erişilen Adres (21.10.2023): <https://www.indytrk.com/node/351196/ekonomi%CC%87/t%C3%BCrkiyede-balon-turizmi-nas%C4%B1l-ba%C5%9Flad%C4%B1-neden-heppahal%C4%B1yd%C4%B1-son-kale-rus-pazar%C4%B1>.
- Türk, E. (2020). *Turistlerin macera turizmi motivasyonları, memnuniyetleri ve bölgeyi tekrar ziyaret niyetleri: Kapadokya destinasyonunda bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Unur, K. & Köşker, H. (2015). Türkiye'de turizm eğitimi ve turizm eğitimi alan öğrencilerin turizme bakış açlarına yönelik araştırmaların incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1): 44-71.
- Witt, S. F. (1991). Tourism in Cyprus: balancing the benefits and costs. *Tourism Management*, 12(1), 37-45.
- Yazıcı, F., Koca, N. & Ekiz, E. (2019). Afyonkarahisar'da balon turu potansiyelinin üniversite öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. 3. Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi, (21-24 Mart), Afyon, (s. 358-364).
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.